

Prevlast popustljivog odgoja

Počuča, Sanja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:619094>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

SANJA POČUČA
DIPLOMSKI RAD

PREVLAST POPUSTLJIVOG ODGOJA

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Sanja Počuča

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Prevlast popustljivog odgoja

MENTOR: Prof. dr. sc. Siniša Opić

Zagreb, rujan 2021.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. OBITELJ.....	2
2. RODITELJSTVO	3
3. TRADICIONALNI I SUVREMENI POGLED NA RODITELJSTVO.....	4
3.1. Čimbenici koji utječu na današnje roditeljstvo	6
3.2. Roditelj prijatelj.....	6
4. NOVE PARADIGME U ODGOJU	7
5. RODITELJSKI STILOVI.....	8
6. OBILJEŽJA POPUSTLJIVIH RODITELJA	10
7. POSLJEDICE POPUSTLJIVOG ODGOJA.....	11
8. PREVLAST POPUSTLJIVOG ODGOJA	13
9. POPUSTLJIVI ODGOJ I PSIHOLOŠKA OTPORNOST DJECE I MLADIH.....	14
10. POPUSTLJIVO RODITELJSTVO I STRES	15
11. POPUSTLJIVI ODGOJ I AGRESIVNOST	15
12. POVEZANOST RODITELJSKOG PONAŠANJA I ŠKOLSKOG USPJEHA.....	17
13. POPUSTLJIVI ODGOJ I POREMEĆAJI U PONAŠANJU	17
14. „HELIKOPTER“ RODITELJSTVO	18
15. SVIJET U KOJEM DJECA DANAS ODRASTAJU	19
15.1. Potrošačka obitelj	21
15.2. Uslužne obitelji.....	22
16. KRIZA ODGOJA-KRIZA VRIJEDNOSTI	23
17. DISCIPLINA I POSTAVLJANJE GRANICA	24
17.1. Disciplina.....	24

17.2.	Granice.....	24
17.2.1.	Opće i osobne granice	26
18.	ZNATI REĆI „NE“	27
	LITERATURA	30

SAŽETAK

U radu će se govoriti popustljivom stilu roditeljstva kao jednom od roditeljskih stilova koji prevladava u suvremenom društvu. Govorit će se o utjecaju popustljivog odgoja na dijete, njegovim posljedicama i prevlasti. Stil roditeljstva stav je koji roditelji imaju o odgoju. On obuhvaća roditeljske stavove o tome koja će ponašanja roditelj poticati, hoće li dijete biti u centru pažnje, hoće li kažnjavati dijete i na koji način. Postoje četiri vrste roditeljskog stila. To su autoritarni, autoritativni, zanemarujući i permisivni ili popustljivi. Autoritarni se stil karakterizira kao izrazito strogi odgojni stil u kojem ima puno očekivanja, pravila, a premalo topline i potpore. S druge pak strane nalazi se permisivni ili popustljivi stil koji karakterizira prekomjerno pružanje topline i potpore, a premalo nadzora i discipline. Zanemarujući odgojni stil karakterizira odsustvo i nadzora i topline. Autoritativni odgojni stil smatra se najboljim i njega karakterizira pružanje velike topline i potpore, ali ujedno i postavljanje granica i provođenje nadzora. Djeca danas odrastaju u potrošačkim obiteljima koje karakterizira usmjerenost samo na osjećaj ugone. Zbog manjeg broja djece u obitelji, društvenih očekivanja da se djetetu sve priušti, prezaposlenosti roditelja i preosjetljivosti roditelja na kratkoročnu emocionalnu patnju svoje djece danas je prisutna epidemija popustljivog odgoja. Djeca odgajana popustljivim stilom nemaju samokontrolu i nisu u stanju odgoditi vlastite potrebe. Istraživanja pokazuju da delikventi češće dolaze iz obitelji u kojoj nema kontrole i pravila. Popustljivi odgoj povezan je i s „helikopter roditeljstvom“. „Helikopter roditeljstvo“ označava roditelje koji se previše zaštitnički ponašaju prema svojoj odrasloj djeci, kontroliraju njihov život i u odrasloj dobi ispunjavaju zadatke umjesto djece. Dijete i roditelji nisu u prijateljskom odnosu. Postavljanje granica izraz je roditeljske ljubavi. Odgovornost je roditelja disciplinirati dijete. Disciplina je izvanjska granica koja je osmišljena za razvoj unutarnjih granica kod djece. Disciplina nije isto što i kažnjavanje i djetetu pruža sigurnost.

Ključne riječi: roditeljski stil, popustljivi odgoj, prevlast, disciplina

SUMMARY

The paper will talk about the permissive style of parenting as one of the parenting styles that prevails in modern society. There will be talk about the impact of a permissive upbringing on a child, its consequences and dominance. Parenting style is the attitude that parents have about parenting. It encompasses parental attitudes about what behaviors the parent will encourage, whether the child will be the center of attention, whether the child will be punished, and in what way. There are four types of parenting style. They are authoritarian, authoritative, neglectful and permissive. Authoritarian style is characterized as an extremely strict upbringing style in which there are a lot of expectations, rules, and too little warmth and support. On the other hand, there is a permissive style that is characterized by excessive provision of warmth and support, and too little supervision and discipline. Neglecting parenting style is characterized by the absence of both supervision and warmth. Authoritarian upbringing style is considered the best and it is characterized by providing great warmth and support, but also by setting boundaries and conducting supervision. Children today grow up in consumer families characterized by a focus only on a sense of comfort. Because of the smaller number of children in the family, social expectations that parents should afford children everything, the overwork of parents and the hypersensitivity of parents to the short-term emotional suffering of their children, there is an epidemic of permissive upbringing today. Children raised in a permissive style have no self-control and are unable to postpone their own needs. Research shows that delinquents more often come from a family in which there are no controls and rules. A permissive upbringing is also associated with "helicopter parenting." "Helicopter parenting" means parents who are too protective of their adult children, control their lives and fulfill tasks instead of children in adulthood. The child and the parents are not on friendly terms. Setting boundaries is an expression of parental love. It is the responsibility of the parent to discipline the child. Discipline is an external boundary designed to develop internal boundaries in children. Discipline is not the same as punishing and provides security for the child.

Key words: parenting style, permissive upbringing, dominance, discipline

UVOD

Na početku rada govorit će se o onome što roditeljstvo jest i što karakterizira suvremeno roditeljstvo. Roditeljstvo je izuzetno širok pojam, ali može se shvatiti kao proces koji obuhvaća roditeljsku skrb, postupke i stilove. Većina autora definira četiri stila roditeljstva. To su autoritativni, autoritarni, zanemarujući i permisivni. U ovom diplomskom radu govorit će se upravo o permisivnom ili popustljivom odgoju, njegovoj dominantnosti u suvremenim obiteljima i štetnim posljedicama koje ostavlja na dijete. Društvo danas suvremene roditelje karakterizira kao sebične ljude koji gledaju samo vlastite interese, a s druge pak strane roditelji danas sve dopuštaju svojoj djeci. Ovaj diplomski rad osvrnut će se na analizu suvremenih obitelji i krizu odgoja koja je zavladała te dovela do prevlasti popustljivog odgoja. Govorit će se o utjecaju popustljivog odgoja na otpornost djece te na razvoj agresivnosti. Posebno poglavlje posvećeno je disciplini i postavljanju granica. Upravo će se u tom poglavlju naglasiti važnost postavljanja granica djeci i razlika između kažnjavanja i discipline. Danas roditelji nastoje djeci biti prijatelji i zbog toga ne znaju reći „ne“. U zadnjem poglavlju govorit će se zašto je reći „ne“ djetetu jedan od najvećih izraza ljubavi koji roditelji pokazuju.

1. OBITELJ

„Obitelj se danas promatra kao sustav koji se sastoji od više podsustava i svi su povezani u širu cjelinu. Takvu obitelj karakterizira cjelovitost i hijerarhijska organiziranost djelovanja podsustava“ (Brajša-Žganec, 2003; str. 51).

Klarin (2006) obitelj definira kao dinamičan i promjenjiv sustav koji kroz svoje trajanje može doživjeti mnoge transformacije.

Juul (2006) tradicionalnu obitelj karakterizira kao strukturu moći u kojoj muškarac ima apsolutnu moć nad ženom, a odrasli nad djecom u pogledu svih društvenih, političkih i psiholoških aspekata života. Uspješnost braka ovisila je jedino o ženinoj spremnosti da se podredi mužu. Odgojem se samo željelo dijete natjerati da bude poslušno i prilagodi se onima na vlasti. Ideal obitelji, kao u svim totalitarnim režimima, bila je obitelj u kojoj ne dolazi do otvorenih sukoba. Obitelj je pružala sigurne temelje za one koji su se mogli prilagoditi, ali za buntovnu djecu, ovakav je model obiteljskih interakcija znao postati zbunjujuće destruktivan. Juul (2006) ističe kako je ovaj opis generalan te pomalo nepravedan jer su znali postojati i sretni, ugodni trenuci unutar tradicionalnih obitelji. Oni koji su se uspješno podredili osjećali su se osobito sigurni. Često se danas javlja i nostalgija za tradicionalnim obiteljskim modelom iako on nikako nije bio dobar za pojedinca. Tradicionalne su obitelji izvane, iz perspektive društva, izgledale uspješne, ali patologija koju su prouzročile vrebala je ispod površine. Tek krajem 19. stoljeća počelo se djecu promatrati kao individualna bića. U prvoj polovici 20. stoljeća kad je krenula borba za ženska prava, obitelj je postajala sve manje totalitarna iako se struktura moći, koja je bila temelj obiteljskog života, još nije promijenila. Jedno je od nasljeđa tradicionalne obitelji, koje danas primjećujemo, da uspješnima smatramo obitelji u kojima nema sukoba.

Obitelj se tradicionalno smatrala stalnom jedinicom sastavljenom od bračnog para i djece. Jurčević-Lozančić (2005) ističe kako suvremena obitelj doživljava promjene koje su vidljive u životu društva i pojedinca. Patrijarhalna obitelj bila je višegeneracijska što je značilo da su u odgoju djece sudjelovali članovi uže i šire obitelji, dok je današnja suvremena obitelj jednogeneracijska ili dvogeneracijska i samostalno egzistira. Promjene suvremene obitelji uzrokovane su širim društvenim promjenama. Danas se mijenja cijeli vrijednosni sustav, viša je

razina obrazovanja roditelja, poštuje se individualnost djeteta. (Jurčević- Lozančić, 2005; prema Krogh, 1994).

Maleš (2012) naglašava kako je u postmodernoj obitelji uočljiva tendencija prema dominaciji osobnih interesa, dok je opće dobro u drugom planu, za razliku od tradicionalne obitelji. Kultura individualizma koja vlada u suvremenom svijetu u suprotnosti je s vrijednostima koje traži život u zajednici te je zbog toga česti uzrok sukoba između partnera i raspada obitelji.

Jedno je od ključnih obilježja suvremene obitelji strukturalna raznolikost obitelji (Ljubetić, 2007).

Maleš (2012) napominje da klasične definicije obitelji koje uzimaju brak i krvno srodstvo kao bitna određenja obitelji više ne mogu pokriti sve tipove obitelji. Maleš (2012; prema Wise, 2003) ističe da danas možemo promatrati različite obiteljske strukture uzimajući u obzir različite kriterije. To može biti odnos roditelja i djece (npr. biološka i usvojena djeca), bračni status roditelja (razvedeni, ponovno oženjeni, udovice), broj roditelja u obitelji (jednoroditeljske i dvoroditeljske obitelji) te roditeljska seksualna orijentacija (heteroseksualni i homoseksualni parovi).

2. RODITELJSTVO

Biti roditelj nije urođena sposobnost. Roditelj se rađa istovremeno s djetetom, a odgoj je zajednički hod roditelja i djeteta te zajednički rast (Szentmártoni, 1991).

Pojam roditeljstva izuzetno je širok pojam. „Roditeljstvo je pojam koji se odnosi na čitav niz procesa što se sastoje od zadataka, uloga, pravila, komunikacija i međuljudskih odnosa koje odrasli ostvaruju u kontaktu sa svojim djetetom” (Klarin, 2006; str. 11).

Roditeljstvo možemo shvatiti i kao proces koji se prilagođava s obzirom na dob i sazrijevanje djeteta i roditelja. Kao takav zahtjeva trajno učenje novih vještina komunikacije, asertivnosti, posredovanja, vođenja i nenasilnog rješavanja problema (Sremić i Rijavec, 2010; prema Arendell, 1977).

Možemo ga razgraničiti na četiri različita pojma. Prvi je **doživljaj roditeljstva** koji obuhvaća odlučivanje za djecu, prihvaćanje roditeljske uloge i mijenjanje vlastitih ciljeva zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja u roditeljstvo. Pojam **roditeljske skrbi** obuhvaća rađanje djece, brigu za njihov rast i razvoj te pomaganje u njihovom razvoju. Treći pojam roditeljstva su

roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanja koje roditelj poduzima s namjerom kako bi osigurao sve ciljeve. Zadnji pojam koji definira roditeljstvo su **roditeljski stilovi**, to jest emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Klarin (2006) kaže kako se definicija roditeljstva mijenja s promjenama u društvenoj zajednici. Različiti povijesni događaji, demografske promjene, promjene u kulturi i vrijednostima mijenjaju roditeljstvo na način da pred roditelje postavljaju neke nove zadatke.

Glavne su zadaće roditeljstva prema Daly (2008; str. 19):

- pružiti osnovnu skrb i štititi i njegovati dijete do odgovarajuće dobi
- osigurati sigurnost djeteta
- pružiti vodstvo i ograničenja
- omogućiti djetetu stabilnost
- omogućiti uvjete za djetetov intelektualni, emocionalni i društveni razvoj, uključujući i prenošenje određenih odgovarajućih vještina i oblikovanja poželjnog ponašanja
- poštovati zakon i pridonositi društvenoj sigurnosti
- pridonijeti ekonomskom prosperitetu nacije

3. TRADICIONALNI I SUVREMENI POGLED NA RODITELJSTVO

Tradicionalnu obitelj karakterizira struktura moći, moć muškarca nad ženom i odraslih nad djecom. Takva je moć zahvaćala društvene, političke i psihološke razine. Stoljećima su se s generacije na generaciju prenosile društvene vrijednosti, uvjerenja i norme, a djeca su sve pasivno preuzimala (Buljan Flander i sur. 2018).

Kod tradicionalnog pogleda na roditeljstvo ne poštuje se i ne potiče individualnost djeteta. Vrijednosti i odgojne mjere potiču poniznost djece. Karakterizira ga prilagođavanje svemu bez kritičkog mišljenja (Buljan Flander i sur. 2018).

Buljan Flander i suradnici (2018) navode kako suvremeno roditeljstvo karakterizira uzajamna komunikacija između roditelja i djece. Poštuje se ponašanje i roditelja i djece i pridaje mu se značaj. Svatko ima svoja očekivanja i ciljeve, ali se i prilagođavaju očekivanjima i ciljevima onog

drugog. Dijete se osnažuje kroz svoj odnos s roditeljem. Roditelj ne nameće svoju moć i ne djeluje umjesto djeteta. Važna je fleksibilnost.

Jurčević-Lozančić (2005) ističe kako je važno znati da dijete prenosi sve obrasce ponašanja i osjećajne reakcije koje doživljava od odraslih u obitelji. Nasljedni se čimbenici mogu, ali i ne moraju ostvariti, ovisno o poticajima iz obitelji i uže djetetove okoline. Odnosi koje dijete nauči u prvim godinama svog života osnova su za kasnije odnose s osobama koje će susretati.

Jedno je od suvremenih viđenja djeteta, kako navodi Pećnik (2008), dijete koje stiče moć kroz nedostatak utjecaja odraslih koji su prezaposleni ili zaokupljeni različitim problemima i društvenim krizama. Moć koju je dijete preuzelo od odraslih, dijete koristi za zadovoljavanje vlastitih želja i interesa. U toj paradigmi moć djeteta raste pa kada odrasli požele preuzeti kontrolu, to postaje nemoguće.

U paradigmi djeteta kao socijalnog aktera i roditelji i dijete imaju moć. Dijete se osnažuje kroz svoj odnos s odraslima. Odrasli dijele moć s djetetom te kroz odnos s djetetom i oni stječu nova znanja i bivaju osnaženi. Postoji opasnost da se novo viđenje djeteta pogrešno razumije. To se odnosi na pojavu kada roditelji predaju svu moć i autoritet djetetu jer su prezauzeti poslom ili imaju loše vlastito iskustvo odrastanja uz autoritarnog roditelja ili nešto drugo (Pećnik, 2008; prema Juul, 1995).

Ehrensaft (2002) ukazuje na to da se moderne roditelje najčešće opisuje kao ljude koji udovoljavaju svojoj djeci, i luduju za njima i pripremaju ih za uspjeh prije nego što su rođeni. „Roditelji nude prijateljstvo umjesto vodstva“ (Ehrensaft, 2002; str. 19). Ehrensaft (2002) nastoji objasniti paradoks suvremenih roditelja koje društvo karakterizira kao sebične roditelje koji važnost pridaju svojoj osobnoj sreći, a s druge strane silno žele biti dobri roditelji, do te krajnosti da djeci pružaju sve jer smatraju da je to za djecu najbolje. To je izuzetno loša kombinacija koja suvremene roditelje izlaže velikoj opasnosti da razmaze svoju djecu i unište im djetinjstvo.

Danas prevladava odgoj u kojemu je naglasak na razvoju dječje nezavisnosti, dok se nekad mlade pripremalo za život u zajednici, suradnju, dijeljenje i odgovornost prema drugima (Maleš 2012; prema Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003).

Suvremene spoznaje o razvoju djeteta od roditelja očekuju pomak od odgoja poslušnosti prema odgoju za odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje. Bez obzira na razlike u određivanju

roditeljske uloge, većina se suvremenih autora slaže da je zadatak roditelja postaviti jasne granice djetetu i na taj način osigurati mu okruženje za stjecanje životno važnih vještina (Maleš, 2012).

3.1. Čimbenici koji utječu na današnje roditeljstvo

Ehrensaft (2002) navodi četiri čimbenika koji utječu na današnje roditeljstvo.

Prvi je čimbenik **nedostatak vremena**. Satnica radnog tjedna stalno se povećava te je udio zaposlenih žena s djecom izuzetno porastao, a roditelji današnjice imaju iste odgovornosti za odgoj djece kao i njihovi roditelji. Radni se vijek produljio i stoga su rijetke proširene obitelji gdje bi bake i djedovi mogli uskočiti i pomoći. Današnji roditelji stalno jure i stalno su pod pritiskom da budu savršeni roditelji koji za to nemaju dovoljno vremena. Stoga je važno da vrijeme koje provedemo s djecom bude kvalitetno.

Drugi je važan čimbenik s kojim se suočavaju današnji roditelji **strah za budućnost vlastite djece**. Generacija današnjih roditelja generacija je koja je odrastala u obećanjima o napretku i neograničenim mogućnostima, a kada su shvatili da je to obećanje bilo lažno izgubili su vjeru da mogu ponuditi bolji svijet svojoj djeci.

Treći čimbenik koji izuzetno obilježava suvremene obitelji, a samim time i roditelje jesu **krhke obiteljske veze**. Vrlo često djeca su jedina pouzdana veza odraslih u obitelji.

Posljednji je čimbenik koji navodi Ehrensaft (2002) **sindrom Petra Pana**. Naraštaj koji je u šezdesetima postao punoljetan, a i svi mladi koji su došli nakon njega imaju iluzorna uvjerenja da je mladost vječna i grčevito se drže te radosti mladosti. Sa sobom nose napetost između zrelosti i djetinjstva i to ih prati kroz roditeljstvo. „Naraštaj koji je odrastao s obećanjem lakog uspjeha i sreće otkriva sada da se do uspjeha, sreće ili čvrste obitelji ne dolazi lako i da ništa nije besplatno“ (Ehrensaft, 2002; str. 27).

3.2. Roditelj prijatelj

Longo (2016) objašnjava novu sintagmu koja se u današnjem, suvremenom roditeljstvu sve više može čuti, a to je „roditelj prijatelj.“ To najčešće roditelji izgovaraju u predpubertetskim godinama njihovog djeteta kada pokušavaju uhvatiti *uzde* kontrole svog djeteta jer su počeli doživljavati kako im *bježi*. Peterson (2018) ističe kako se suvremeni roditelji boje da ih njihova djeca neće voljeti

ako ih iz nekog razloga izgrde. Oni iznad svega žele prijateljstvo sa svojom djecom i spremni su žrtvovati poštovanje kako bi to ostvarili. Longo (2016) navodi jednu od definicija prijateljstva koja kaže kako je prijateljstvo odnos u kojem se dvije osobe prihvaćaju onakvima kakve jesu, bez potrebe da jedna drugu mijenjaju. Roditelj ima u potpunosti suprotnu zadaću. On je osoba koja skrbi za dijete i voli ga, ali njegova je odgovornost usmjeravati dijete, voditi ga, ispravljati i postavljati granice. Peterson (2018) kaže da su roditelji i više od prijatelja. Oni su, na neki način, društveni suci koji uče djecu kako se ponašati tako da bi drugi ljudi mogli s njima smisleno i produktivno surađivati. Izjednačavanje roditelja s prijateljem upravo je bijeg od roditeljske odgovornosti (Longo, 2016).

4. NOVE PARADIGME U ODGOJU

„Odgoj se opisuje kao proces ili učinak utjecaja roditelja i odgajatelja na djecu i mladež, kojim se potiče individualni razvoj ličnosti i priprema se pojedinca za život i zadatke u društvu. Pri tome treba uzimati u obzir sposobnosti pojedinca“ (Boschitz, C. i sur. 2004; str. 258).

„Odgoj je dragocjen zato što je, u konačnici, jedino čime im možemo pomoći da budu sretni“ (Bucay i Bucay, 2017; str. 97).

Do posljednje trećine 20. stoljeća smatralo se da su odgojni ciljevi svjesno prihvaćanje i ispunjavanje dužnosti, poslušnosti i uljudnosti. Danas moderni odgojni sustav teži stvaranju samostalnosti, autonomije, razvoju komunikativnih i socijalnih sposobnosti te intelektualne prilagodljivosti osobe (Boschitz, C. i sur. 2004).

S obzirom da je tjelesno kažnjavanje u zakonskim odredbama i u krugu stručnjaka izgubilo svoju poželjnost i prihvatljivost, počele su se javljati različite inačice poželjnog roditeljstva. Maleš i Kušević (2011) izdvajaju tri koncepcije tih inačica: *pozitivno roditeljstvo, konstruktivna disciplina i povezujuće roditeljstvo*.

Pozitivno roditeljstvo čvrsto je povezano s ciljem ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece. Ono promiče razvoj pozitivnih odnosa između roditelja i djece. Kršenje prava djeteta u suprotnosti je s načelima pozitivnog roditeljstva te se zbog toga odbacuje primjena bilo kakvih nasilnih metoda odgoja koje ranjavaju djetetovo dostojanstvo i nanose mu bol.

Konstruktivna disciplina također je jedna od inačica poželjnog roditeljstva. Ona se temelji na poštovanju djetetova dostojanstva, razvijanju prosocijalnog ponašanja i poštovanja djetetovih razvojnih potreba, ali se to nikako ne smije izjednačiti s permisivnim odgajanjem (Maleš, Kušević 2011; prema Janson, 2008).

Povezujuće roditeljstvo podrazumijeva skrb za dijete koja uključuje mnogo dodira, bliskosti. Ova koncepcija roditeljstva izrazito snažno promovira dojenje kao jedini oblik zdrave i prirodne hrane za novorođenče.

Koncepcije pozitivnog roditeljstva, konstruktivne discipline i povezujućeg roditeljstva predstavljaju novi zaokret u odgojnim postupcima roditelja. Usmjerene su na promicanje dobrobiti djeteta i stvaranje skladnih odnosa između roditelja i djeteta. S druge pak strane, iz suvremenog govora o odgoju izostaje ostvarivanje poslušnosti. Tjelesna kazna izostaje iz suvremenog odgoja i to predstavlja veliki zaokret naspram prijašnjeg shvaćanja roditeljske uloge (Maleš i Kušević, 2011).

Nenasilno roditeljstvo ne podrazumijeva popustljivo ili zanemarujuće roditeljstvo. Pružanje strukture i ispravno vođenje djetetu daje osjećaj sigurnosti i predvidivosti te mu omogućuje razvoj osobne i društvene odgovornosti. Usmjeravanje djeteta te postavljanje granica omogućuju djetetu reguliranje vlastitih emocija i ponašanja (Pećnik, 2008).

5. RODITELJSKI STILOVI

Roditeljski stil je stav koji roditelji imaju o odgoju. On obuhvaća roditeljske stavove o tome hoće li koristiti kazne, koje i na koji način; koja će ponašanja poticati, a koja sprječavati; hoće li dijete biti u centru obitelji ili ne i slično. Stil roditeljstva znatno utječe na razvoj djetetovih sposobnosti i osobina ličnosti (Sremić i Rijavec, 2010; prema Benat, 2007).

Miliša (2011) smatra kako je roditeljski stil od središnje važnosti za odgoj u obitelji jer o njemu ovisi hoće li dijete prihvatiti roditeljske odgojne postupke i na koji način. Roditeljski odgojni stil predstavlja odnos između obiteljske klime unutar koje se događaju roditeljski postupci i roditeljskog odnosa prema djetetu.

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) razlikujemo 4 tipa roditeljskih stilova. To su autoritaran, autoritativan, permisivan i zanemarujući roditeljski stil.

Autoritarni stil karakterizira se kao izrazito kruti, strogi odgojni stil u kojem roditelji izrazito puno očekuju od djeteta, a daju mu premalo topline i potpore. Roditelji su usmjereni samo na postavljanje granica i prekršaji se uvijek kažnjavaju.

Autoritativni stil smatra se najboljim odgojnim stilom. Njega karakterizira veliko očekivanje od djeteta, postavljanja granica i provođenje nadzora, ali uz pružanje velike topline i potpore. Roditelj prihvaća dijete, njegovu maštu, kreativnost i izražavanje osjećaja. Sva pravila i granice koje se postavljaju objašnjene su djetetu.

Permisivni stil karakterizira veliko pružanje topline i potpore, a premalo postavljanje granica i nadzora. Upravo ta velika sloboda i ispunjavanje svih dječjih zahtjeva kod djece stvara nesigurnost, nesnalaženje u granicama i potiče agresivno ponašanja.

Zanemarujući stil karakterizira odsustvo nadzora, ali i odsustvo topline i potpore. Roditelji ili nemaju vremena za dijete ili emocionalno odbacuju djecu. Djeca pružaju otpor prema roditeljima, razvijaju neprijateljstvo i zbog toga ne stječu društvenu kompetenciju i imaju problema u školi.

Bucay (2017) razlikuje pet tipova roditelja. Prilikom kategorizacije koristi se dvjema varijablama, a to su zanimanje roditelja za ispravno postupanje djeteta i zanimanje roditelja za zabavu, tj. sam proces.

Nemarni roditelji svojoj djeci ne prenose gotovo ništa. Ti se roditelji ne brinu za svoju djecu, ne poklanjaju im pažnju i ne pružaju djeci niti užitak niti im je stalo da djeca čine najbolje za sebe. Djeca takvih roditelja najčešće su izgubljena, ne znaju odakle krenuti i često mijenjaju način života od jedne krajnosti do neke druge.

Autoritarni roditelji misle da je čvrsta ruka ono što djetetu treba. Smatraju da se sreća njihovog djeteta temelji na tome da djeca ispravno postupaju. Neki od štetnih učinaka ovakvog odgoja jesu manjak samopouzdanja, prevelika težnja savršenstvu i nemogućnost opuštanja.

„Laissez faire” roditelji pripadaju novom načinu razmišljanja koji zastupa gledište da roditelji prvenstveno djeci trebaju omogućiti da uživaju u životu i da ih ništa ne sprječava da žive onako kako žele. Ali uživanje ne jamči sretan život. Ponekad je potrebno odgoditi trenutne užitke kako bismo kasnije uživali u većem, odgođenom zadovoljstvu. Negativne su strane ovog načina roditeljstva da će se djeca u životu teško nositi sa svijetom koji ih ne prihvaća tako velikodušno

kao njihovi roditelji. Teško im pada odgoda želja pa tako i teško ulažu trud da bi došli do odgođenog cilja.

Politički korektni roditelji nastoje izbalansirati uživanje i ispravno postupanje. Velika je mana ovog načina roditeljstva što su takvi roditelji nedorečeni i jedan dan čine jedno, a drugi dan drugo. Djeci na taj način šalju izrazito zbunjujuću poruku. Važno je zadovoljiti formu ne razmišljajući što je najbolje za njihovo dijete. Djeca su tada zbunjena i dezorijentirana. Bucay (2017) se usuđuje proglasiti ovo drugim najgorim modelom roditeljstva. Prvi su nemarni roditelji.

Dobri roditelji nastoje potaknuti djecu na što više uživanja i na što ispravnije postupanje. Promiču puno užitaka i punu angažiranost. Dobri roditelji vrednuju dječji trud, ukazuju na probleme i nude pomoć.

6. OBILJEŽJA POPUSTLJIVIH RODITELJA

Shaw i Wood (2009) navode neke od postupaka popustljivih roditelja koji izlažu djecu riziku od emocionalno iskrivljenog razvoja.

- Zbog nedostatka vremena premalo pažnje posvećuju svome djetetu i na taj način ne uspijevaju stvoriti emocionalnu povezanost s djetetom.
- Smatraju da će povećana skrb drugih ljudi biti adekvatna zamjena za njihov odnos s djetetom.
- Ne dopuštaju djetetu da uspostavi adekvatan nadzor nad svojim životom. Ako je dijete spremno preuzeti nadzor nad svojim životom, onda je potrebno dopustiti mu to.
- Ne uspostavljaju čvrsta pravila i svakodnevne rutine, a da pritom ne osjećaju krivnju ili ne oklijevaju.
- Pretjerano se poistovjećuju sa svojim djetetom i pretpostavljaju da dijete želi isto što i oni. Očekuju od djeteta da će zadovoljiti njihove ambicije i na taj način ugoditi njihovom egu i riješiti njihove probleme.
- Od djeteta očekuju previše, a zahtijevaju premalo.
- Dopuštaju djetetu da iskusi nagradu za ono što nije zaslužilo vlastitim radom i snagom.
- Ne uspostavljaju s djetetom izravnu, iskrenu i potpunu komunikaciju. Izbjegavaju razgovor o problemima.

Ehrensaft (2002) permisivne roditelje opisuje kao roditelje vođene krivnjom. Psihologija to definira kao stanje duha u kojem težimo popravcima. Suvremeni roditelji katkad su ono što su htjeli poput novca, karijere, sreće, slijedili na štetu dobrobiti vlastite djece i zbog toga osjećaju krivnju. Oni udovoljavaju tada svim prohtjevima vlastite djece i sve im dopuštaju čak i da njih nazivaju kojekakvim nazivima. Zatim odlaze od djece da bi zadovoljili vlastite potrebe ili obavili neki posao. Rastrgani su i istodobno pokušavaju riješiti problem „previše za djecu, previše za sebe.“ Stalno su uznemireni i nikada nisu zadovoljni onim što čine za sebe ili za svoju djecu.

Stevanović (2000) koristi pojam prezaštićenog ponašanja roditelja prema djeci. Takve roditelje opisuje kao roditelje koji nekontrolirano ugađaju svojoj djeci u svemu (odjeća, hrana, kupovina igračkaka...). Ne dopuštaju djetetu da obavlja ikakve poslove u kući i često djeci zabranjuju druženje s drugom djecom.

Prema Petani (2011) popustljivi roditeljski stil imaju roditelji koji su visoko na dimenziji topline i nisko na dimenziji kontrole. Oni su puni ljubavi i emocionalno osjetljivi, ali postavljaju malo ograničenja djeci i pružaju malo glede strukture i predvidivosti.

Pri stalnom pokušaju da zaštite svoju djecu od nevolja, permisivni roditelji zapravo sputavaju njihovu priliku da se pripreme za svijet odraslih (Buljan Flander i Karlović, 2004).

7. POSLJEDICE POPUSTLJIVOG ODGOJA

Seriya longitudinalnih istraživanja Davida Bredehofa i njegovih suradnika 1996. godine u kojoj je sudjelovalo više od tri i pol tisuće ispitanika, djece i njihovih roditelja, ukazala je na negativne posljedice pretjerane roditeljske popustljivosti. U svojem istraživanju on govori da se pretjerana popustljivost manifestira na tri načina. To su **materijalna, strukturalna i relacijska popustljivost**. **Materijalna popustljivost** podrazumijeva pretjerano davanje (igračke, odjeća, zabava...). **Strukturalna popustljivost** odnosi se na nedefiniranu obiteljsku strukturu, bez pravila i pokušaja da ih se uspostavi. **Relacijska popustljivost** odnosi se na pretjerano zaštićivanje djece. Svi poslovi koje bi dijete trebalo i moglo samo obaviti, obavlja roditelj. Djeca koja su pretjerano zaštićena pokazuju različite oblike disfunkcionalnog mišljenja i ponašanja. Ona nemaju samokontrolu, sve žele u isti trenutak i nisu u stanju odgoditi zadovoljenje svojih potreba. Imaju osjećaj neuspješnosti i jako su usmjereni na materijalističke vrijednosti i ciljeve, bez zahvalnosti

za ono što su dobili. Izrazito su nesretni (Miljković, 2017; prema Bredehoft, Clarke i Dawson 2002; Slinger i Bredehoft, 2010).

Djeca čiji su roditelji popustljivi najčešće su depresivna s osjećajem odbačenosti i nezadovoljstva. Često su uključena u aktivnosti mladih kao što su uživanje u alkoholu, drogi, vandalizam i pripadnost različitim bandama (Klarin, 2006).

Pernar (2010) ističe kako su djeca odgajana permisivnim stilom impulzivna, nezrela i bez kontrole.

Miliša (2011) govori kako davanje prevelike slobode djeci izaziva nesigurnost kod djece, nesnalaženje u granicama te to potiče impulzivno i agresivno djetetovo ponašanje.

Stevanović (2000) naglašava kako je prezaštićenost djeteta loša karakteristika obiteljskog odgoja jer se dijete ne razvija kao samostalna osoba osposobljena za život i prepreke koje on nosi. Kod prezaštićenosti izostane socijalizacija djeteta s drugom djecom i djeca ne steknu navike davanja i primanja.

Djeca odgajana permisivnim stilom pozitivnog su i poletnog raspoloženja, ali nezrela i bez kontrole, bez društvene odgovornosti i oslanjanja na same sebe (Petani, 2011).

Pretjerana popustljivost djeteta uvjetuje razmaženost i sebičnost djeteta. Dijete ne zna surađivati s ostalom djecom i zbog toga ima manje prijatelja (Jurčević-Lozančić, 2005; prema Pantley, 2001; Ehrensaft, 2002; Shapiro, 2002).

Permisivno odgojena djeca nisu sretna. Ona imaju veću tendenciju za biti ovisna, nezrela, bez ustrajnosti i samopouzdanja iako mogu biti intelektualno vrlo uspješna (Žižak, 1993).

Popustljivi odgoj utječe i na razvoj empatije kod djece. Alexander i Sandahl (2017) ističu kako pretjerano zaštitnički roditelji skrivaju svoje osjećaje i svoje emocionalne reakcije kako bi zaštitili svoju djecu i na taj način narušavaju razvoj djetetove sposobnosti prepoznavanja tuđih osjećaja. To također umanjuje djetetov kapacitet za empatiju. U odrasloj dobi djeca odgajana popustljivim stilom naginju narcisoidnosti, anksioznosti i depresiji te im je često onemogućena odgovarajuća samoregulacija zbog nesklada između osjećaja i postupaka.

Peterson (2018) upozorava da djeca, koja su ljudska bića baš kao i odrasli, nisu samo dobra te ih ne možemo jednostavno prepustiti samima sebi, neokaljanima društvom, i od njih očekivati da će procvasti do savršenstva. Djecu je potrebno socijalizirati, oblikovati i informirati, inače ne mogu

napredovati. Djeci se nanosi šteta kada ih njihovi roditelji ne uspiju učiniti britkima, pažljivima i budnima, nego ih umjesto toga ostave u nesvjesnom i neoblikovanom stanju. Nedostatak pronicljive pažnje kod djece može uzrokovati čak veću štetu, nego psihičko ili fizičko zlostavljanje. Ta šteta nastaje roditeljskim propustom. Djeci se nanosi šteta i kada ih roditelji zbog straha od sukoba ili uznemiravanja ne ispravljaju te ih ostavljaju bez vodstva. Takva su djeca nepokretna, zatupljena, neusredotočena i izgubljena.

8. PREVLAST POPUSTLJIVOG ODGOJA

Buljan Flander i Karlović (2004) ukazuju na to da se ne može sa sigurnošću utvrditi jesu li danas djeca „razmaženija“ nego prije, ali jedno istraživanje provedeno na velikom broju roditelja potvrđuje da je čak 60 posto roditelja izjavilo da su njihova djeca prilično razmažena.

Danas roditelji imaju više prilika za razmaziti svoje dijete, nego što su to imali prije. Žene rađaju djecu u kasnijoj dobi i imaju jedno ili dvoje djece, za razliku od prijašnjih generacija gdje su žene ranije rađale djecu i u prosjeku imale troje djece. Zbog manjeg broja djece u obitelji roditelji djeci mogu pružiti više pažnje i više im toga priuštiti. Ako svijet gledamo iz perspektive djeteta onda možemo primijetiti da se svijet počeo vrtiti oko njega. Danas postoje društvena očekivanja koja pritišću roditelje da djeci priušte sve, mobitel, zasebni televizor i slično, bez da dijete u tome ištim pridone. Još jedan veliki problem je prezaposlenost roditelja i njihova učestala odsutnost. Roditelji zbog toga osjećaju krivnju pa djeca mogu zatražiti što god žele, a roditelji će im to ostvariti kako bi to malo vremena kad su zajedno bilo savršeno (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Peterson (2018) naglašava kako su roditelji danas postali preosjetljivi na kratkoročnu emocionalnu patnju svoje djece i previše ustrašeni mogućnošću da će naštetiti svojoj djeci, do te mjere da je to postalo bolno i kontraproduktivno. Ističe kako opasnosti vrebaju na kraju svakog moralnog kontinuuma.

Buljan Flander i Karlović (2004) navode i fenomen roditeljske ljubavi koji nazivaju „uklanjanje teškoća“. Definiiraju ga kao način ljubavi u kojem čine stvari umjesto djeteta. Roditelji često nisu svjesni sposobnosti vlastitog djeteta. Dijete uči hodati, a roditelj ga nosi. Roditelj hrani dijete iako ono pokazuje želju da to čini samo. Roditelji bi trebali ohrabrivati djecu kada pokažu želju da nešto žele sami učiniti i na taj način graditi njihovo samopouzdanje i vjeru u vlastite sposobnosti.

Često roditelji i zbog vlastite teške prošlosti žele djeci priuštiti sve što nisu imali i zaštititi ih od bolnih osjećaja koje su nekad davno osjetili na svojoj koži. Tada roditelji kroz svoju djecu postaju sami sebi roditelji. Djeca osjete kada se na njihovim leđima ispravlja prošlost njihovih roditelja (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Buljan Flander i Karlović (2004) navode znakove ponašanja koji roditeljima mogu pomoći da procijene jesu li previše popustljivi. To su:

- Dijete plače ili iz bijesa baca stvari dok nešto ne bude po njegovom. Ovo je normalno za razdoblje druge i treće godine, prkosna dob, ali ne i kada dijete ima pet ili šest godina.
- Dijete ne uspijeva zadržati prijatelje i ima problema u igri s drugom djecom. Djeca kojoj se previše popušta usmjerena su samo na sebe i imaju poteškoća s poštivanjem tuđih osjećaja što ih može učiniti neprihvaćenima od strane vršnjaka.
- Kuća je prepuna igračaka, a dijete traži još.
- OZbog konzumacije brze prehrane i slatkiša, dijete je pretilo.
- Dijete očekuje od roditelja da za njega učini stvari koje može i samo.

Ne postoje savršeni roditelji, a djeci takvi ni ne trebaju. Djeci su potrebni roditelji koji izražavaju svoje osjećaje i koji djecu neće štititi od života niti biti njihove žrtve. Roditelji djecu trebaju naučiti da uživaju u životu i prihvate sebe sa svim svojim nesavršenostima (Buljan Flander i Karlović, 2004).

9. POPUSTLJIVI ODGOJ I PSIHOLOŠKA OTPORNOST DJECE I MLADIH

Miljković (2017) govori o psihološkoj otpornosti koja se istražuje u okviru pozitivne psihologije. Pozitivna psihologija nastoji spoznati koje su osobine psihološki otpornih ljudi i na osnovi tih spoznaja pomoći ljudima u razvoju psihološke otpornosti. Brooks i Goldstein (2005) otpornost definiraju kao djetetovu sposobnost da se uspješno nosi sa stresom, pritiskom, da se suočava sa svakodnevnim izazovima, da se može oporaviti od razočaranja, neprijateljstava i trauma, da samostalno rješava probleme i da s lakoćom uspostavlja odnose s drugima te se prema sebi i drugima odnosi s poštovanjem. Miljković (2017) također ističe da su se psihološki otporne osobe u stanju pozitivno prilagoditi teškim životnim situacijama. Pretjerano nastojanje da se djeci

osiguraju sve pozitivne situacije i zaštititi ih se od svih negativnih situacija može štetno utjecati na razvoj njihove psihološke otpornosti.

Brooks i Goldstein (2005) smatraju da koncept otpornosti određuje proces odgoja i da je taj koncept nužan ako želimo vlastitu djecu pripremiti kako bi bila uspješna u svim područjima života. Miljković (2017) zaključuje kako pretjerano zaštićivanje djece potkopava njihovu psihološku otpornost jer se otpornost razvija svladavanjem teškoća.

10. POPUSTLJIVO RODITELJSTVO I STRES

Pretjerano roditeljsko davanje, jedna od karakteristika popustljivog odgoja, odražava se na obiteljsku financijsku situaciju te samim time povećava razinu ekonomskog i općeg stresa te se time smanjuje životno zadovoljstvo. Pokazalo se da su adolescenti pod većim općim stresom od svojih roditelja i da se teže suočavaju sa situacijama koje su izvan njihove kontrole. Neočekivano je bilo to što se pokazalo da su adolescenti pod većim stresom kada od roditelja dobivaju više stvari, kada im roditelji više ugađaju iako u tome uživaju. Istraživači smatraju da je taj povećani stres prisutan zato što adolescenti provode previše vremena s dobivenim stvarima i nemaju nakon toga vremena za obvezne aktivnosti. U konačnici se sve to povezuje sa samoregulacijom koja tu nedostaje. Pretjerano davanje negativno utječe na životno zadovoljstvo adolescenata, a pozitivno na životno zadovoljstvo roditelja. S druge strane pretjerano zaštićivanje i nedefinirana obiteljska struktura negativno utječu na životno zadovoljstvo roditelja, ali pozitivno utječu na životno zadovoljstvo adolescenata jer imaju više autonomije i nemaju obveza. Naime, to je zadovoljstvo naime kratkoročno i istraživanja su pokazala da se kasnije u životu očituju negativni efekti kao što su manjak samopouzdanja i životnog zadovoljstva, loš uspjeh u školi i lošije zdravlje (Miljković, 2017; prema Coccia i sur., 2011).

11. POPUSTLJIVI ODGOJ I AGRESIVNOST

Problem je agresivnosti problem same osobe, odnosno vrijednosti koje osoba prihvaća i koje postaju njezinim životnim modelom. To osoba uči i stječe odgojem. Prve vrijednosti osoba stječe u obitelji. Iz toga proizlazi da je dječja agresivnost povezana s odgojnim ozračjem unutar obitelji. Popustljivi roditelji žele eliminirati sve djetetove frustracije jer su u strahu da će one stvoriti traume kod djece. Zbog toga takvi roditelji nastoje otkloniti teškoće i neuspjeh kod djeteta i udovoljiti

svim djetetovim željama. Posljedica takvog odgoja najčešće je manjak sposobnosti djeteta da iskuša vlastitu snagu i stekne povjerenje u sebe i svoje sposobnosti te da nadvlada teškoće. Kod djeteta se tada razvija opća nesigurnost i to ponekad uzrokuje većom agresivnošću, nego autoritarni odgojni stil (Szentmártoni, 1991).

Kriminolozi danas smatraju da je za pojavu i razvoj kriminalnog ponašanja odgovorna određena kombinacija crta ličnosti, urođenih i genetski uvjetovanih, i iskustva u obitelji. Jedno od prvih istraživanja koje je empirijski potvrdilo ovu teoriju bilo je 1950. godine, rad Sheldona i Eleanor Gluecka. Na osnovi desetogodišnje studije delikventnih dječaka zaključili su da se delikvencija pojavljuje kao rezultat interakcije između određenih konstitucionalnih faktora i obiteljske sredine u kojoj su oba roditelja neprijateljski raspoložena prema djetetu, gdje su odgojni postupci nedosljedni i roditelji popustljivi (Ajduković, 1990).

Istraživanje među srednjoškolcima koje je proveo Hirschi 1969. godine pokazalo je da su adolescenti koje je na osnovi samoiskaza procijenio kao delikventne, češće iskazivali da ih majka ne kontrolira, da im roditelji ne objašnjavaju pravila ponašanja koja od njih očekuju, da ne razgovaraju o svojim osjećajima s roditeljima i da ne žele biti tip osobe kakav je njihov otac (Ajduković, 1990).

Istraživanje u Švedskoj koje je proveo Olweus 1979. godine pokazalo je da je agresija među dječacima rezultat temperamenta i stupnja u kojem je majka bila „negativistički“ i permisivno raspoložena prema djetetu (Ajduković, 1990).

Istraživanjem u okviru projekta „Kriminalitet mladih“ analiziran je odnos roditelja u relaciji s patološkim pojavama u obitelji i poremećaju u ponašanju mladih delikvenata (Ajduković, 1990; prema Ajduković, 1987). U ispitivanju je sudjelovalo 509 mladića i djevojaka u dobi između 18 i 24 godine koji su osuđeni kao počinitelji krivičnih djela u Zagrebu, na Općinskom i Okružnom sudu. Odnos roditelja bio je klasificiran u tri skupine: topao i brižan odnos (60,3% očeva i 84,3% majki), ravnodušan odnos (29,5% očeva i 12,4% majki) i netrpeljiv odnos (10,2% očeva i 3,3% majki). Ovo je ispitivanje pokazalo da najveći broj mladih počinitelja krivičnih djela dolazi iz obitelji u kojima je odnos procjenjen kao topao i brižan (Ajduković, 1990).

Pravilan nadzor djeci daje sigurnost i djeca koja nemaju pravilan nadzor vrlo često razvijaju poremećaj u ponašanju (Buljan Flander i Karlović, 2004).

12. POVEZANOST RODITELJSKOG PONAŠANJA I ŠKOLSKOG USPJEHA

Sremić i Rijavec (2010) istraživale su međusobnu povezanost percepcije roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika sedmih i osmih razreda. Roditeljsko su ponašanje promatrale kroz roditeljsku uključenost i podršku autonomiji i toplini, posebno za majku i posebno za oca. Rezultati su pokazali da su sve dimenzije roditeljskog ponašanja pozitivno povezane sa školskim uspjehom. Iz provedenih rezultata uočeno je da majčeva i očeva toplina nisu značajno povezane sa školskim uspjehom. Važnije je roditeljsko uključivanje i podržavanje autonomije, nego toplina. Iz toga istraživači zaključuju da je potreban nadzor nad djetetovim ponašanjem kako bi ono razvilo radne navike. Koliko god je djetetu važno da osjeti toplinu i prihvaćenost, ono mora razumijeti pravila ponašanja i vjerovati da će roditelji zahtijevati da se ona poštuju. Djecu iz obitelji s nejasnim i nedosljednim pravilima nastavnici često procijenjuju kao manje motiviranu, manje ustrajnu i slabije zadovoljnu sa svojim školskim radom. Djeca iz permisivnih i autoritarnih obitelji manje su neovisna i imaju slabiji uspjeh u školi u odnosu na djecu koja su odgajana autoritativnim stilom.

13. POPUSTLJIVI ODGOJ I POREMEĆAJI U PONAŠANJU

Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec (2000) istraživale su kako roditeljski odgojni postupci utječu na ponašanje djece u ranoj adolescenciji. Boschitz, C. i sur. (2004) definiraju odgojne postupke kao pedagoške postupke kojima se treba graditi željeno ponašanje djece ili ispravljati neželjeno. Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec (2000) zanimalo je koliko su roditeljski postupci povezani s različitim oblicima dječjih aktivnosti u slobodno vrijeme. U ispitivanje su uključili 287 učenika šestih i sedmih razreda iz cjelovitih obitelji. Ispitana su 143 dječaka i 144 djevojčice iz triju zagrebačkih osnovnih škola. Prosječna dob učenika bila je 12 godina i 6 mjeseci. Djeca su ispunjavala upitnik koji je uz osnovne sociodemografske varijable sadržavao pitanja o roditeljskim odgojnim postupcima, dječjem problematičnom ponašanju, učestalosti pušenja i konzumiranja alkohola te načinima provođenja slobodnog vremena. Formirane su 4 skale roditeljskih odgojnih postupaka: skala roditeljskog nadzora, skala roditeljske podrške, skala zajedničkog odlučivanja i skala roditeljske uključenosti u odgoju.

U tom je istraživanju zaključeno da se već pri kraju osnovne škole kod određenog broja djece pojavljuje ponašanje koje je rizično za kasniji razvoj poremećaja u ponašanju. Slabiji roditeljski nadzor i manje pružanje podrške djeci povezani su sa svim oblicima neprimjerenog ponašanja

djece. Od svih varijabli, roditeljski je nadzor najjače povezan sa svim oblicima izražavanja poremećaja u ponašanju. U razdoblju rane adolescencije roditeljski nadzor, iako je jedan od najvažnijih aspekata odgoja djece, slabi. Takvi postupci mogu utjecati na to da djeca koja su tek počela istraživati problematično ponašanje, npr. korištenjem nekih opojnih sredstava, alkohola i droge, takvo ponašanje u društvu vršnjaka još više ustale. „Odsudstvo bihevioralne kontrole, pomanjkanje pravila i ograničenja te nedovoljno poznavanje djetetovih dnevnih aktivnosti predstavlja rizičan čimbenik u razvoju djece jer ukazuje na neangažiranost roditelja i na njihovu nedovoljnu regulaciju dječjeg ponašanja“ (Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec, 2000; str. 169). Na temelju ovog istraživanja može se zaključiti da je veći roditeljski nadzor i pružanje adekvatne podrške u razdoblju rane adolescencije, najbolji zaštitni čimbenik u razvoju poremećaja u ponašanju djece.

14. „HELIKOPTER“ RODITELJSTVO

U suvremenom društvu, popustljivi stil roditeljstva sve je više prisutan i primjećen je trend rasta (Cui i suradnici, 2019).

Cui i suradnici (2019) popustljivi stil roditeljstva promatraju kroz tri dimenzije. Prva se dimenzija odnosi na materijalnu popustljivost koja popustljive roditelje karakterizira kao osobe koje djeci prekomjerno osiguravaju različita materijalna dobra. Druga dimenzija odnosi se na roditeljsko ispunjavanje svih zadataka umjesto djece iako su djeca prema stupnju razvoja sposobna te zadatke sama ispuniti. Treća se dimenzija odnosi na to da roditelji ne mare za odgovorno ponašanje njihovog djeteta i imaju vrlo niska očekivanja od odgovornog ponašanja svog djeteta.

„Helikopter“ roditeljstvo naziv je za roditelje koji se ponašaju previše zaštitnički prema starijoj djeci, djeci koja se približavaju odrasloj dobi i previše su uključeni u njihove stvari, život općenito. Popustljivi odgoj i „helikopter“ roditeljstvo međusobno su povezani jer oboje uključuje visoki stupanj roditeljske uključenosti i prezaštićenosti prema djeci. Razlika između njih je ta što popustljivi odgoj u svojoj prezaštićenosti i nedostatku granica obuhvaća sve aspekte djetetova razvoja dok je „helikopter“ roditelj previše uključen u ispunjavanje zadataka i obaveza koje dijete može ispunjavati samo s obzirom na stupanj razvijenosti. „Helikopter“ roditelji ispunjavaju gotovo sve zadatke za svoju djecu iako su ona već starija, gotovo odrasla.

Cui i suradnici (2019) proveli su istraživanje o popustljivom odgoju u djetinjstvu i adolescenciji, njegovoj povezanosti s „helikopter“ roditeljstvom u nadolazećoj odrasloj dobi i povezanost roditeljskog stila s negativnim psihološkim stanjem roditelja i starije djece.

Istraživanje je pokazalo visoku povezanost između popustljivog roditeljstva u djetinjstvu i „helikopter“ roditeljstva u odrasloj dobi. Također roditeljska popustljivost povezana je s roditeljskim stresom i negativnim psihološkim stanjem. Pokazalo se da je roditeljski stres povezan i s roditeljskom depresijom. Roditeljska je popustljivost prema istraživanju povezana s „helikopter“ roditeljstvom što dokazuje da popustljivo roditeljstvo utječe i na porast simptoma depresije, anksioznosti i emocionalne nestabilnosti kod starije djece, djece koja se približavaju odrasloj dobi. Neka od istraživanja kako navode Cui i suradnici (2019) pretpostavljaju da je veća vjerojatnost da će djeca koja odrastaju s popustljivim roditeljima pokazivati neurotične sklonosti i da će imati slabije razvijene vještine suočavanja s problemima.

15. SVIJET U KOJEM DJECA DANAS ODRASTAJU

Shaw i Wood (2009) navode kako današnja djeca odrastaju u društvu koje je ravnodušno prema moralu. Okruženi su internetskim i televizijskim sadržajem koji je pun sadizma, nasilja i eksplicitnog seksa. Ako roditelji ne stanu između svog djeteta i društva koje ne dijeli njihove vrijednosti, može se dogoditi da izgube kontrolu nad vrijednostima koje njihovo dijete na kraju usvaja. Naglašavaju da živimo u svijetu u kojem vlada moralni relativizam i da za većinu stvari koje ljudi danas čine mogu pronaći olakotne okolnosti koje će ta djela učiniti prihvatljivima. Naglašavaju da moramo štiti svoje dijete sve dok u njega ne usadimo smisao za vrijednosti i ono bude moglo samo prosuđivati koje su stvari destruktivne i donositi vlastite, promišljene odluke.

Miliša (2011) ističe kako mladi žive u društvenoj krizi, društvu rizika koji oni sami nisu proizveli. Postaju žrtve toga društva koji su proizveli odrasli. Kod mladih se pojavljuju poremećaji u ponašanju koji su posljedica karakteristika modernog društva, narušeni obiteljski odnosi, agresija, rastući egocentrizam, delinkventno ponašanje i drugo. Moderno društvo, manipulator, stavlja bogatstvo, karijeru i uspjeh iznad svih vrijednosti. Potrošači modernog društva, najviše djeca i mladi, čim dobiju nešto što žele, već teže nečemu novom jer se to nudi kroz medijske reklame. „Krizna odgoja je kriza vrijednosti“ (Miliša, 2011; str.329).

Stevanović (2000) navodi kako bi suvremena obitelj trebala biti mjesto za razgovor, razmjenu ideja, učenje i kako bi se u njoj trebalo poučavati djecu o ljudskim pravima, samostalnosti, stvaralaštvu, slobodi pojedinca, disciplini i vlastitom identitetu.

Stenson (2016) ističe kako je zabrinjavajuće što danas veliki broj problematičnih mladih dolazi iz tzv. normalnih obitelji. U današnjem su društvu razlike između normalnih i disfunkcionalnih obitelji postale izrazito nejasne. Nekakava suptilna vrsta disfunkcije nagrizala veliki broj domova srednje klase. Posljedice toga vidljive su svugdje oko nas. Djeca odrastaju u vrlo zaposlenim obiteljima u kojima je život udoban i fizički siguran. Otac i majka većinom žive zajedno i uglavnom uživaju u obilju. Ipak, u adolescenciji ta se djeca opijaju, drogiraju. Životi su im ispunjeni neodgovornošću, bračnim neslaganjem, manjkom životnih ciljeva, besmislenim potragama za užicima, sumnjom u sebe same, destruktivnim ponašanjem sve do ubojstva i samoubojstva. Stenson (2016) navodi činjenicu da je u SAD-u stopa samoubojstava proporcionalna obiteljskom prihodu. Najčešće si život oduzimaju djeca iz bogatih četvrti i iz obitelji srednjeg sloja, a ne iz najsiromašnijih gradskih četvrti.

Suvremena je obitelj suočena sa svakodnevnim pritiscima i problemima te se zbog toga članovi obitelji sve češće osjećaju usamljeno, nemoćno i osjećaju se nekompetentni za odgoj djece. Zbog stresnog profesionalnog i životnog ritma, slabljenja obiteljskih i socijalnih veza, egzistencijalnih problema, razvija se „fast-food“ obitelj (Miliša, 2011; prema Miliša, Zloković, 2008). „Model obiteljskog odnosa koji prakticira „fast-food obitelj“ život je jednog pored drugog, umjesto jednog s drugim“ (Miliša, 2011; str. 328).

Djeca koja odrastaju u ovakvom obiteljskom okruženju bez potrebne i odgovarajuće emocionalne topline mogu iskazivati različita asocijalna ponašanja i neprijateljsko ponašanje prema drugima. Djeca koja odrastaju u okruženju bez nadzora, kada roditelji ne znaju što čine i s kime se druže, najčešće odrastu u adolescente koji pokazuju različite oblike neprihvatljivog ponašanja. Roditelji koji djeci sve dopuštaju ostavljaju loše posljedice na razvoj djeteta (Miliša, 2011).

Stenson (2016) američke obitelji dijeli u dvije skupine: **potrošačke obitelji** i **sportski pustolovne obitelji**.

Potrošačku obitelj karakterizira kao obitelj usmjerenu na samu sebe. U takvoj se obitelji roditelji ne trude oko oblikovanja karaktera svoje djece. Njihova djeca poslije često upadaju u nevolje.

Sportski pustolovna obitelj usmjerena je na druge i roditelji se trude oko oblikovanja karaktera djece. Njihov život postaje avantura vođena idealima i djeca uglavnom dobro „ispadnu.“

15.1. Potrošačka obitelj

Roditelji su u potrošačim obiteljima usmjereni samo na sebe i nisu zainteresirani za rast u vrlinama, bilo kod sebe, bilo kod svoje djece. Na obiteljski život gledaju kao na izlet i njihovi su doživljaji usmjereni samo na ugodu. Život im se vrti oko ležernog uživanja, rasonode i dosada je njihov najveći neprijatelj. Roditelji potrošačke obitelji svoju djecu drže stalno zabavljenima. Njihov je cilj održavati minimum svađa i gnjavaža te držati djecu izvan nevolje. Djeca potrošačkih obitelji odgajana su da budu potrošači. Kasnije na život gledaju kao na igru, doživotno pravo na zabavu. Djeca potrošačkih obitelji usredotočena su samo na sebe i kada prerastu mladenačke rasonode ili im one dosade, okreću se novim aktivnostima koje im mogu pružiti snažan osjećaj ugone: alkohol, droga, vandalizam, rekreacijski seks, neoprezna vožnja. S obzirom da se njihov život vrti samo oko stvari, skloni su se prema ljudima ponašati kao prema objektima koje koriste samo za zabavu. Zbog toga upadaju u promiskuitet, promašene brakove, neželjene trudnoće, pobačaje i slično (Stenson, 2016).

Roditelji potrošači ne razmišljaju o budućnosti svoje djece. Razmišljaju o tome što će njihova djeca raditi, u vidu karijere, ali ne i što će ona biti, u vidu karaktera. Oni očekuju da će im djeca prirodno odrasti bez problema ako ih zaokupiraju aktivnostima i drže zaštićenim od vanjskih utjecaja. Smatraju da će se moral odraslog stupnja, savjest, oblikovati prirodno, bez njihove pomoći. Ako nekad i razmišljaju o karakteru svoje djece onda na njega gledaju kao na nešto što se kod djece treba sačuvati, a ne izgraditi od temelja. Izbjegavajući neprilike kod kuće, roditelji potrošači zanemaruju podizanje svoje djece do odraslog stupnja odgovornog razmišljanja i djelovanja. Malo toga čine kako bi pripremili svoju djecu za budući život i postupaju kao da su nesvjesni svog zadatka. Roditelji potrošači popuštaju dječjim željama i osjećajima i onda kada smatraju da je to pogrešno. Dopuštaju da molbe i nagovaranje djece nadglasa njihove roditeljske slutnje, njihov glas savjesti. Kako bi izbjegli scenu suprotstavljanja popuštaju u mnogim stvarima. Tako djeca ne nauče razlikovati želje od potreba i kasnije osjećaji upravljaju djelovanjem, a ne savjest (Stenson, 2016).

Djeca potrošačkih obitelji naučila su se uvijek ugodno osjećati. Vole biti u centru pažnje, očekuju da će uvijek biti voljeni bez obzira na to što činili. Imaju nizak prag tolerancije prema neugodi i neugodnostima. Vrlo su uspješni u izvlačenju iz neugodnih zadataka ili neprilika. Smatraju da njihovo pravo na zabavu može potisnuti u stranu prava i osjećaje drugih. Uživat će ismijavajući nekoga, ako ih to zabavlja bez obzira koliko time nekoga vrijeđaju. Uvijek sebe stavljaju na prvo mjesto te ih osjećaji i prava drugih ne brinu. Pokazuju vrlo malo ili nimalo poštovanja prema ljudima izvan obitelji, gostima, nastavnicima, prodavačima. Paradoksalno je da imaju vrlo malo poštovanja prema svojim roditeljima bez obzira na to što im oni omogućuju ugodan dom. Dragi su im njihovi roditelji, ali ne cijene ih kao sposobne ljude koje bi trebali oponašati. Nemaju heroje koji su nadišli sami sebe u služenju drugima i ispunjavanju dužnosti te se zbog toga dive medijski eksponiranim osobama ili likovima iz crtića. Nije ih briga ako prouzroče sramotu svojoj obitelji oblačenjem, ponašanjem ili nečim sličnim. Često protestiraju i kukaju zbog situacija koje se ne mogu promijeniti i vrlo često prigovaraju da im je dosadno. Naučeni su da njihove probleme rješavaju prezaštitnički nastrojeni roditelji te zbog toga kasnije bježe od problema i ne nauče ih rješavati. Izbjegavaju neugodu jer ne znaju kako je izdržati. Njihovi su životi gotovo u potpunosti „ukopčani“ u električne uređaje i ne znaju kako živjeti bez njih. Njihovo razmišljanje oblikuje kultura zabave i ona jednim dijelom postaje njihova religija. Slijede masu kamo god ona išla. Intelektualno su zatupljeni, ne postavljaju pitanje „zašto“ i pokazuju premalo interesa za život. Zbog naučenosti da ne moraju čekati na nešto što žele imaju nerealna očekivanja o vremenu koje je potrebno da se dovrši neki zadatak. Strah ih je završetka škole jer smatraju da je škola zadnji „hitac“ života. Boje se odrasti jer smatraju da ih čekaju nevolje odraslog života (Stenson, 2016).

15.2. *Uslužne obitelji*

„Kada je osoba u središtu, prestaje biti član zajednice“ (Juul, 2006; str. 60).

Juul (2006) spominje uslužne obitelji. To su obitelji u kojima vlada izravna dječja diktatura, a i djeca i roditelji osjećaju nelagodu. U takvim obiteljima roditelji postaju sve više zauzeti opsluživanjem djece, njihovih potreba i želja, dok se njihove potrebe i želje ne izgube iz vida. Problem u takvim obiteljima upravo je u tome što roditelji ne razmišljaju da postoji razlika između onoga što djeca žele i što je njihova stvarna potreba. „Pokušaj roditelja da se suprotstave dječjim željama zapravo je izraz truda i ljubavi uloženeh u dijete“ (Juul, 2006; str.58). Služenje ne znači ljubav, nego samo služenje. Tako i novac ne znači ljubav, nego samo novac. Isto vrijedi i za

igračke. Djetetu će ubrzo početi nedostajati ljubavi te će u skladu s ponašanjem roditelja zahtijevati da sve više ljubavi pokazuje služenjem. Što roditelji budu više potiskivali vlastite potrebe, to će manje biti osobni i manje će biti prisutni. „Ljubav bez prisutnosti jest poput jelovnika servirana u zamjenu za ručak: čovjek postane dvostruko gladan“ (Juul, 2006; str.58).

16. KRIZA ODGOJA-KRIZA VRIJEDNOSTI

Miliša (2011) ističe kako mladi žive u društvenoj krizi, društvu rizika koji oni sami nisu proizveli. Postaju žrtve toga društva kojeg su proizveli odrasli. Kod mladih se pojavljuju poremećaji u ponašanju koji su posljedica karakteristika modernog društva, narušeni obiteljski odnosi, agresija, rastući egocentrizam, delinkventno ponašanje i drugo. Moderno društvo, manipulator, stavlja bogatstvo, karijeru i uspjeh iznad svih vrijednosti. Potrošači modernog društva, najviše djeca i mladi, čim dobiju nešto što žele već teže nečem novom jer se to nudi kroz medijske reklame. „Krizna odgoja je kriza vrijednosti“ (Miliša, 2011; str. 329).

Današnje adolescente obilježava konfuzija identiteta i uloga. Temeljni problem krize identiteta upravo je sveopća kriza autoriteta i odgojna nemoć škole i obitelji. Obitelj izravno utječe na formiranje stavova, vrijednosti i orijentacije djece i mladih te je stoga važan socijalizacijski čimbenik u razdoblju ranog odgoja. U današnje vrijeme obitelj sve više gubi odgojnu ulogu jer sve manje prostora ostavljamo za provođenje vremena s članovima obitelji (Miliša i sur. 2015).

Miliša (2011) kao dokaz krize odgoja navodi neobjavljeno istraživanje iz 2004. godine, autora Marina Vlahovića i prof. dr. Ivana Rimca u sklopu projekta „Siromaštvo u Hrvatskoj“. Na pitanje što naši građani najviše cijene prva tri odgovora zauzimaju bogatstvo, uspjeh i zdravlje. Vrijednosti samoobrazovanja, empatičnosti i altruizma na samom su dnu ljestvice i pokazatelj su odgojne krize u kojoj se nalazimo.

17. DISCIPLINA I POSTAVLJANJE GRANICA

17.1. *Disciplina*

Peterson (2018) ističe kako su suvremeni roditelji isprepadani s riječima disciplina i kažnjavanje. Odgovornost je roditelja disciplinirati dijete. To nije ljutnja zbog lošeg ponašanja ili osveta, nego pažljiva kombinacija milosrđa i prosudbe na temelju dugoročnog pogleda na situaciju. Ispravna je disciplina izniman napor.

„Disciplina je izvanjska granica koja je osmišljena za razvoj unutarnjih granica kod naše djece“ (Cloud i Townsend, 2019; str. 172). Disciplina pruža strukturu sigurnosti sve dok dijete samo ne stekne dovoljno čvrstu strukturu vlastitog karaktera. Dobra disciplina dijete uvijek potiče na odgovornost i veću unutarnju strukturu karaktera (Cloud i Townsend, 2019).

Cloud i Townsend (2019) navode da su pozitivne strane discipline proaktivnost, prevencija i obuka, a negativne strane uključuju ispravljanje, kažnjavanje i posljedice. Pozitivna disciplina znači obrazovati dijete i poučavati ga u pojedinim zadaćama, a negativna disciplina znači pustiti dijete da trpi posljedice svojih postupaka i iz njih uči. I pozitivna i negativna strana discipline nužne su za dobar razvoj granica jer se zrelosti učimo prikupljajući informacije, čineći pogreške, učeći iz njih i pametnije postupajući pri sljedećem pokušaju.

Treba razlikovati disciplinu i kažnjavanje. Kažnjavanje je plaća za loša djela i ne ostavlja previše prostora za pogreške. Ono se osvrće unatrag, na naplatu loših postupaka iz prošlosti. Discipliniranje, s druge strane, gleda unaprijed i lekcije koje naučimo disciplinom pomažu nam da istu pogrešku ne ponavljamo. Disciplina nije plaća za loša djela, nego je prirodni zakon u kojem djela žanju posljedice (Cloud i Townsend, 2019).

17.2. *Granice*

Roditelji često ističu kako je teško odgajati danas djecu kada se često govori o dječjim pravima, a premalo o njihovim odgovornostima. Roditelji su nužni brinuti za sigurnost djece, upoznavati ih sa svijetom, usmjeravati ih i učiti istinskim vrijednostima, ali i postavljati djeci granice. Važno je kada se i na koji način postavljaju granice. „Dobro postavljena granica treba uvažavati potrebe i roditelja i djeteta“ (Buljan Flander i sur. 2018; str 25).

Upravo ne postavljajući djeci granice smanjujemo im mogućnost razvoja njihove ličnosti (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Buljan Flander i Karlović (2004) ističu kako je postavljanje granica jedan od najvažnijih načina izražavanja roditeljske ljubavi. U užurbanom svijetu u kojem danas živimo roditeljima je jednostavnije popustiti jer je to brže i manje komplicirano. Gledano na duže vrijeme to uzrokuje probleme. Ako je djetetu jedan dan nešto dopušteno, a drugi dan za isto to bude kažnjeno, onda dijete ne zna gdje su granice i do kuda može ići.

Ako razvijemo granice kod malog djeteta posijali smo zrno prevencije. Ako dijete u ranoj dobi učimo odgovornosti, postavljanju granica i odgađanju trenutnog zadovoljstva, kasnije će biti lakše i roditeljima i djetetu (Cloud i Townsend, 2019).

Postavljajući granice i radeći na njima zapravo djecu učimo odgovornosti. Na taj ih način učimo autonomiji i pripremamo ih za preuzimanje zadaća koje podrazumijeva odrasla dob (Cloud i Townsend, 2019).

Cloud i Townsend (2019; str. 194) navode neke od savjeta za postavljanje granica.

- Svrha je discipline povećati djetetov osjećaj za odgovornost i kontrolu nad vlastitim životom.
- Posljedice moraju biti usklađene s dobi djeteta.
- Posljedice moraju biti u skladu s ozbiljnošću prijestupa.
- Svrha je granica nutarnji osjećaj motivacije, bez potrebe za izvanjskim nametanjem posljedica.

Granice se postavljaju prije nastanka problema, u atmosferi prihvaćanja, ljubavi i međusobnog poštovanja. Ako se granica postavlja u trenutku problema, onda je ona rezultat trenutnog raspoloženja roditelja i djeteta te može negativno utjecati na njihov odnos (Buljan Flander i sur. 2018). „Frustracija ili razočarenje javlja se onda kad je čovjekova težnja prema cilju prevarena, odnosno kad se u akciji prema cilju naiđe na nesavladivu zapreku. U stanju frustracije ljudsko je djelovanje i ponašanje obično loše prilagođeno jer emocionalno stanje osobe tada ima prevagu nad racionalnim“ (Nikić, 2004; str. 104). Kako bi se djeca emocionalno razvijala njima su potrebne male frustracije iz kojih uče kako se utješiti kada nije po njihovom, kako savladati prepreke da bi došli do onoga što žele, kako uzeti u obzir i druge ljude i slično. Ako zadovoljavamo svaku njihovu

trenutnu potrebu i tako izbjegavamo da djeca budu uznemirena i frustrirana oduzimamo im vrijedne prilike za učenje. (Buljan Flander i sur. 2018) Mladi se često nalaze u različitim konfliktnim situacijama. Ako nisu naučili i usvojili zrelije načine ponašanja kad se nađu u nekim frustracijskim situacijama, postaju agresivni. Agresivni budu prema svojim stvarnim izvorima frustracije, ali i prema nedužnim osobama (Nikić, 2004).

17.2.1. Opće i osobne granice

Juul (2006) grubo dijeli granice na opće i osobne. Neke granice postoje prije nego ljudi postanu roditelji i dobro je biti svjestan svojih granica i biti u stanju izraziti ih. To je proces koji traje cijeli život i sastavni je dio usklađivanja s djecom, partnerom, ljudima općenito.

Opće granice jesu općeprihvaćena norma kulture kojoj pripadamo ili kulture u kojoj gostujemo. One čovjeka okružuju, što se radi, a što se ne radi u nekom društvu, školi i drugdje. Dobro je odrediti opće granice za koje bismo željeli da vrijede unutar naših zidova.

Prije tridesetak godina ljudi su se dosta slagali u stavu o općim granicama. U cijelom su se društvu uglavnom izražavale na isti način i na njih se upućivalo. Danas to nije tako. Danas dijete samo upali televizor ili ode kod prijatelja i uvidi da čovjek radi sve na različite načine. Većina se djece vrlo lako snalazi unutar općih granica, u školi, sportskim klubovima i drugim dječjim grupama, jedino je pri tome bitno da ne budu povrijeđene njihove osobne granice.

Osobne granice jesu granice koje se tiču pojedinca. Osobne granice roditelja ovise o osobnosti, temperamentu, porijeklu, sustavu vrijednosti, promjeni raspoloženja i tako dalje. Osobne se granice izražavaju osobnim govorom. Djeca čiji se roditelji gotovo nikada ne izražavaju osobnim govorom nesigurna su u kontaktu s roditeljima. Osobne su granice vrijedne poštovanja i jednako važne kao i opće. Dijete treba dobiti kratko, jasno i iskreno objašnjenje zašto se majčine ili očeve granice povlače baš tu i baš danas. Djeca će poštovati roditeljske osobne granice zato što poštuju osobu koja ih postavlja.

Djeca istražuju granice, ali to čine zato što ih ne poznaju. Kada dijete ne poznaje granice svojih roditelja ono postaje nesigurno, nezaštićeno, pasivno ili hiperaktivno i zapravo usamljeno (Juul, 2006).

18. ZNATI REĆI „NE“

Buljan Flander i Karlović (2004) ukazuju na to da je sve više roditelja koji ne znaju reći „ne“ svojoj djeci jer se boje da će ih manje voljeti.

Juul (2007) govori kako bi roditelji najradije stalno djeci govorili „da“. Roditelji su spremni žrtvovati svoj život za dijete i logično je da im stalno žele govoriti „da“. Upravo „da“ simbolizira našu ljubav i zajednički kod za dobre odnose. Osobe koje uvijek govore „da“, najčešće rijetko podnose „ne“. Kada se gleda povijesni presjek roditeljstva u zadnjih stotinjak godina Juul (2007) kaže kako su roditelji u nekim razdobljima „ne“ govorili često. Njihovo „ne“ bilo je popraćeno najčešće ljutim izrazom lica i bijesnim ili strogim glasom. Početkom devedesetih godina 20. stoljeća roditelji su se okrenuli drugoj strategiji. Gotovo za svaki slučaj roditelji su govorili „da“ i svojim oklijevanjem i bezvoljnim glasom razotkrivali su svoju čežnju za slobodom da djeci kažu „ne“. Generacija roditelja današnjih roditelja odrastala je u društvu oskudice i budući da nisu imali materijalnih mogućnosti priuštiti djeci sve što su htjeli bili su primorani djeci govoriti „ne“. Današnji roditelji žive u društvu blagostanja koje je većem broju ljudi dodalo novi identitet, identitet potrošača. Potrošači su postali roditelji, ali i njihova djeca. „Nestao je najveći dio normi, pravila i vrijednosti koje su pripadale društvu oskudice i ako se ekonomsko blagostanje nastavi, zadatak roditelja postat će traženje načina da žive što bolje, ali i da nekako sačuvaju sebe u tom društvu izobilja“ (Juul, 2007; str. 14). Jedan je od razloga zašto roditelji izbjegavaju reći „ne“ upravo njihovo dobro imovinsko stanje. S druge pak strane ima i drugih razloga, a to su izbjegavanje sukoba, neki su prelijeni da ulaze u sukobe, a neki žele obitelji u kojoj će se djeca osjećati kao u vječnom raj. Neki roditelji nemaju samokontrole, dok drugi pak imaju loša iskustva s njom.

Juul (2007) naglašava da nije najvažnije što radimo, nego kako i zašto to činimo. Suviše neiskrenih, suzdržanih, lažnih da uništava zdrave odnose roditelja i djece.

Juul (2007) smatra da je „ne“ najnježniji odgovor na svijetu, a ujedno i najkompliciraniji jer zahtijeva najviše obazrivosti i angažiranosti, najveću hrabrost i iskrenost.

Sasvim mala djeca mogu surađivati i prilagoditi se roditeljima, ali za to je potreban uvjet da se uz roditelje osjećaju sigurno. Zbog ispunjavanja te potrebe za sigurnošću roditelji stalno, i najmanjoj dječjoj želji govore da. Prethodne su generacije s druge pak strane istu dječju potrebu pokušale

zadovoljiti postavljanjem čvrstih i dosljednih granica koje se nisu mogle mijenjati i ako su se djeca bunila plakanjem. Juul (2007) naglašava da kada se dijete probudi plačući roditelj treba dati prioritet njegovoj utjesi ispred vlastitog sna, kad je dijete bolesno roditelj mora zanemariti svoje planove i slično. Ali to ne znači da roditelj mora žrtvovati sebe u potpunosti i radi djeteta svojim vrijednostima, osjećajima i ciljevima reći „ne“. Kada se to dogodi roditelj više nije u stanju preuzeti vodstvo, a upravo je to presudan uvjet da se dijete osjeća sigurno. Dok roditelj ispunjava dječje potrebe mora zadržati vlastito ja ako ne želi potonuti u ulogu sluge i dijete učiniti gazdom. Unutarnji glas svake odrasle osobe treba reći da je roditelj taj koji je odlučio sjediti uz dijete dok se ono ne smiri. Ako roditelj to uspije, dijete će osjetiti samu bit odrasle osobe i počet će surađivati. Ako roditelji to ne uspiju naučiti u prvim mjesecima djetetova života, lako će postati djetetove žrtve. Kad su roditelji frustrirani, nesigurni, bojažljivi, dijete ne zna s kime treba surađivati. Vodstvo ne podrazumijeva naređivanje drugima kako bismo ostvarili vlastite ciljeve. „Vodstvo je i sposobnost da vlastite vrijednosti i ciljeve zastupamo s upravo onoliko integriteta koliko je potrebno da se ostavi dovoljno prostora i drugim ljudima koji na taj način dobiju želju za suradnjom“ (Juul, 2007; str.18).

Usluga nije isto što i ljubav. Dijete zbog toga osjeća da mu nešto nedostaje, a ne može ništa učiniti i stoga samo zahtijeva još više i više. Roditelji postanu isfrustrirani jer se guše u ulozi uslužnog osoblja. Na taj način frustriraju sebe i svog partnera. Djeca zbog toga često bivaju nesretna i usamljena te izrastu u osobe koje zbog svojih potreba iskorištavaju druge ljude (Juul, 2007).

Malena djeca stalno prekoračuju roditeljske granice. Oni to ne čine zato što manje poštuju roditelje ili nemaju dovoljno razvijene osjećaje prema njima. Djeca su obuzeta vlastitim željama i potrebama. Njihovo ponašanje ima dva cilja, a to su: zadovoljiti vlastite potrebe i upoznati roditelje. Djeca trebaju naučiti što roditelji vole, a što ne vole; što žele, a što ne žele. Taj proces učenja zahtijeva jasnoću i ponavljanje. Roditelji moraju biti jasni u svojim odgovorima i reakcijama i strpljivi dok to ne usade u svijest *djeteta*. U razdoblju između dvije i tri godine dječja potreba za istraživanjem postaje sve veća. Dijete tada osobito ispituje granice i upoznaje svijet. Baš je tada neophodno djetetu govoriti „ne“. Što roditelj u tome bude sigurniji, to će dijete, mali istraživač, brže doći do svojih zaključaka (Juul, 2007).

ZAKLJUČAK

Obitelj se danas znatno promijenila. Suvremena je obitelj, pod utjecajem društvenih promjena, okrenuta prema vlastitim interesima. Zavladao je kultura individualizma i djeca se odgajaju da budu usmjerena samo na sebe i na vlastitu ugodu. Moderno društvo stavlja bogatstvo i karijeru iznad svih vrijednosti. Kriza vrijednosti u suvremenom svijetu uzrokuje krizu odgoja. Suvremeni roditelji zbog nedostatka vremena ne uspijevaju stvoriti emocionalnu povezanost s vlastitom djecom te obitelj gubi odgojnu ulogu. Suvremeni roditelji smatraju da će povećana skrb drugih ljudi biti adekvatna zamjena za njihov odnos s djetetom. Nastoje djeci biti prijatelji jer se boje da ih djeca neće dovoljno voljeti ukoliko ih discipliniraju. Roditelj je osoba koja voli dijete i skrbi za njega, ali njegova je odgovornost usmjeravati dijete, voditi ga, ispravljati i postavljati granice. Roditelj ne može biti prijatelj djetetu jer je to bijeg od odgovornosti. Suvremeni, permissivni roditelji jesu roditelji vođeni krivnjom. Zbog odsutnosti i stalnog trčanja za novcem, karijerom, srećom, na štetu vlastite djece roditelji osjećaju krivnju te zbog toga nastoje udovoljiti svim prohtjevima djece. Čak šezdeset posto roditelja smatra da su njihova djeca razmažena. Djeca odgajana permissivnim stilom ne znaju odgoditi vlastite želje i potrebe te su zbog toga impulzivna i agresivna. To su djeca bez kontrole koja se ne snalaze u granicama. Nisu dovoljno zreli te ne znaju surađivati s drugom djecom. Istraživanja pokazuju da adolescenti procijenjeni kao delinkventi dolaze iz obitelji u kojoj nije bilo jasnih pravila ponašanja i nije se razgovaralo o osjećajima. Pravilan nadzor djeci daje sigurnost i djeca koja nemaju pravilan nadzor i jasno postavljene granice često razvijaju poremećaje u ponašanju. Odgovornost je roditelja disciplinirati dijete. Disciplina nije isto što i kažnjavanje. Kažnjavanje ne ostavlja mjesto za pogreške dok disciplina pomaže da dijete pogreške ne ponavlja. Disciplina ima za svrhu povećati djetetov osjećaj odgovornosti i pomaže mu stvoriti kontrolu nad vlastitim životom. Djeca ne poznaju granice i zbog toga ih istražuju. Granice je potrebno postavljati u trenutku prihvaćanja i ljubavi, a ne u trenutku problema. Jasne granice stvorit će sigurnu, otpornu djecu koja se uspješno nose s izazovima života

LITERATURA

1. Alexander, J. J., Sandahl, I. D. (2017) Danski odgoj djece. Zagreb: Egmont d.o.o.
2. Ajduković, M. (1990) Stil odgoja u obitelji kao faktor delikventnog ponašanja djece. *Primjenjena psihologija*, 11(1), 47-55
3. Brajša-Žganec, A. (2003). Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Brooks, R. i Goldstein, S. (2005). Otporna djeca: njegovanje djetetove snage, nade i optimizma. Zagreb: Neretva d.o.o.
5. Bucay, H. i Bucay, J. (2017). O roditeljima i djeci. Zagreb: Fraktura
6. Buljan Flander, G. i sur. (2018.) Znanosti i umjetnost odgoja: praktični priručnik o suvremenom odgoju za roditelje i odgojitelje. Sveta Nedelja: Geromar
7. Buljan Fnader, G. i Karlović, A. (2004). Odgajam li dobro svoje dijete: savjeti za roditelje. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
8. Cloud, H. i Townsend, J. (2019). Granice. Split: Verbum
9. Cui, M., Darling, C. A., Coccia, C., Fincham, F. D., May, R.W. (2019). Indulgent parenting, helicopter parenting, and well-being of parents and emerging adults. *Journal of Child and Family Studies* 28, 860-871
10. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). Psihologija braka i obitelji. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
11. Daly, M. (2008). Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
12. Boschitz, C. i sur. (2004). Djeca, roditelji i odgoj: kako razumjeti i odgajati djecu: vodič kroz odrastanje i razvoj, dječje bolesti, školovanje, učenje i obrazovanje. Zagreb: Naklada Fran
13. Ehrensaft, D. (2002). (Raz)maženo dijete : kako dobronamjerni roditelji daju djeci previše - ali ne ono što im treba. Zagreb: Mozaik knjiga
14. Jurčević-Lozančić, A. (2005). Izazovi odrastanja-predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića. Petrinja: Visoka učiteljska škola
15. Juul, J. (2006). Ovo sam ja! Tko si ti?. Zagreb: Naklada Pelago
16. Juul, J. (2006). Vaše kompetentno dijete. Zagreb: Naklada Pelago

17. Juul, J. (2007). Znati reći „ne“ mirne savjesti. Zagreb: Naklada Pelago
18. Klarin, M. (2006). Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta. Zadar: Naklada Slap
19. Longo, I. (2016). Roditelj – graditelj odnosa. Zgreb: Alinea
20. Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor
21. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete vrtić obitelj* 67, 13-15
22. Maleš, D., Kušević, D. (2011) Nova paradigma obiteljskog odgoja. U D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranog odgoja* (str. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju
23. Miliša, Z. (2011). Suvremena obitelj na kušnji. *Medijski dijalozi*, 10(4), 321-337
24. Miliša, Z., Dević, J., Perić, I. (2015). Kriza vrijednosti kao kriza odgoja. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 19(2), 7-20
25. Miljković, D. (2017). Odgoj, obrazovanje i psihološka (ne)otpornost djece i mladih. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 11, 33-46
26. Nikić, M. (2004). Psihologija obitelji: psihološko-teološko promišljanje. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove
27. Pećnik, N. (2008). Suvremeni pogledi na dijete, roditeljstvo i socijalizaciju. *Dijete i društvo*, 10(1/2), 99-119
28. Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina fluminensis*, 46(3), 255-260
29. Petani, R. (2011). Odnos roditelj-dijete. U D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranog odgoja* (str. 97-125). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju
30. Peterson, J. B. (2018) 12 pravila za život: protuotrov kaosu. Split: Verbum
31. Raboteg-Šarić, Z., Brajša-Žganec, A. (2000). Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji. U J. Bašić, J. Janković (Ur.), *Rizčni i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži* (str. 155-170) Zagreb: Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju
32. Shaw, R., Wood, S. (2009). Epidemija popustljivog odgoja: zašto su djeca nevesela, nezadovoljna, sebična te kako im pomoći. Zagreb: V.B.Z.

33. Sremić, I. I Rijavec, M. (2010). Povezanost percepcije majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole. *Odgojne znanosti*, 12(2), 347-360
34. Stenson, J. B. (2016). *Roditeljski kompas*. Split: Verbum
35. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir
36. Szentmártoni, M. (1991). Agresivnost i njezini odrazi u odgoju. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 46(6), 627-636
37. Žižak, A. (1993). Relacije roditeljskog odgojnog stila i socioemocionalnog statusa djece. *Kriminologija i socijalna integracija* 1(1), 107-117

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
